

Folkhälsomyndigheten

Program för marknadskontroll

Enligt 3 § första stycket förordningen (2014:1039) om marknadskontroll av varor och annan närliggande tillsyn ska de statliga myndigheter, som utför marknadskontroll, däribland Folkhälsomyndigheten, årligen utarbeta och genomföra program för marknadskontroll och följa upp tidigare års program. Vårt program för marknadskontroll har tagits fram i enlighet med Marknadskontrollrådets *mall för rapportering av program och uppföljning av marknadskontroll*.

1. Specifika mål för marknadskontroll

Folkhälsomyndigheten är en nationell kunskapsmyndighet som arbetar för bättre folkhälsa. Det gör vi genom att utveckla och stödja samhällets arbete med att främja hälsa, förebygga ohälsa och skydda mot hälsohot. En viktig förutsättning för att upprätthålla skyddet för folkhälsan är att samhället har en effektiv kontroll av att lagar och regler följs, vilket vi gör genom att utöva tillsyn och marknadskontroll.

Det övergripande målet med den svenska tobakspolitiken är att minska tobaksbruket och förhindra att unga börjar använda tobak. All tobak och liknande produkter som står under Folkhälsomyndighetens tillsyn har beroendeframkallande egenskaper och kan utgöra en allvarlig risk för människors hälsa. Tobakens och nikotinets skadeverkningar kan minskas genom ett brett förebyggande arbete samt genom tillsyn och marknadskontroll av tobak och liknande produkter på den svenska marknaden.

I förordning (2021:248) med instruktion för Folkhälsomyndigheten anges att vi ska verka för kunskapsutveckling och kunskapsförmedling utifrån ett folkhälsoperspektiv, samt för nationell samordning inom alkohol-, narkotika- och dopningsområdet samt området tobak och liknande produkter. Vi ska även följa upp utvecklingen och ansvara för den samordnade uppföljningen inom dessa områden. Vi ska också övervaka marknadsutvecklingen av elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare (e-cigaretter), samt eventuella belägg för att användningen av dem fungerar som inkörsport till nikotinberoende. Slutligen ska vi övervaka marknadsutvecklingen av traditionell tobakskonsumtion för unga människor och icke-rökare.

2. Rättslig grund

Den 25 juli 2022 utsågs Folkhälsomyndigheten till marknadskontrollmyndighet för tobaksvaror, e-cigaretter och örtprodukter för rökning. De rättsakter och nationella författningar som utgör den rättsliga grund på vilken Folkhälsomyndigheten utövar marknadskontroll av dessa produkter finns i detta avsnitt.

EU-rättsakter

- Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/1020 av den 20 juni 2019 om marknadskontroll och överensstämmelse för produkter och om ändring av direktiv 2004/42/EG och förordningarna (EG) nr 765/2008 och (EU) nr 305/2011 (EU:s marknadskontrollförordning).
- Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/40/EU av den 3 april 2014 om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om tillverkning, presentation och försäljning av tobaksvaror och relaterade produkter och om upphävande av direktiv 2001/37/EG (Tobaksproduktdirektivet).

Lagar, förordningar och föreskrifter som reglerar Folkhälsomyndighetens ansvar för marknadskontroll på det harmoniserade området

- Lag (2018:2088) om tobak och liknande produkter (LTLP).
- Förordning (2019:223) om tobak och liknande produkter (FTLP).
- Folkhälsomyndighetens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2016:42) om karaktäristisk smak i cigaretter, rulltobak och dess delar samt tillsatser i vissa tobaksvaror.
- Folkhälsomyndighetens föreskrifter (HSLF-FS 2016:43) om gränsvärden och mätmetoder av tjära, nikotin och kolmonoxid samt krav för laboratorier vid verifiering av mätningar.
- Folkhälsomyndighetens föreskrifter (HSLF-FS 2016:44) om hälsovarning och rapportering av ingredienser för örtprodukter för rökning.
- Folkhälsomyndighetens föreskrifter (HSLF-FS 2016:45) om rapportering av ingredienser i tobaksvaror, årlig rapportering om marknadsundersökningar m.m. och utökad rapporteringsskyldighet samt anmälan och rapportering av nya tobaksvaror.
- Folkhälsomyndighetens föreskrifter (HSLF-FS 2016:46) om utformning av hälsovarningar och hälsovarningars placering på förpackning av tobaksvaror.
- Folkhälsomyndighetens föreskrifter (HSLF-FS 2018:41) om elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare.
- Folkhälsomyndighetens föreskrifter (HSLF-FS 2019:4) om säkerhetsmärkning på styckförpackningar med tobaksvaror.

Lagar, förordningar och föreskrifter för Folkhälsomyndighetens tillsyn på det icke-harmoniserade området

- Lag (2022:1257) om tobaksfria nikotinprodukter.
- Förordning (2022:1263) om tobaksfria nikotinprodukter.

Folkhälsomyndighetens marknadskontrollansvar

Av LTLP framgår att Folkhälsomyndighetens tillsyns- och marknadskontrollansvar när det gäller e-cigarett, tobaksvaror och örtprodukter för rökning, omfattar bland annat produktkrav, anmälnings- och rapporteringsskyldighet, hälsovarningar, produktpresentation och medföljande information och registrering, spårbarhet och säkerhetsmärkning, samt egenkontroll vid gränsöverskridande distansförsäljning.

Andra myndigheters tillsynsansvar

Även andra myndigheter har tillsynsansvar över tobak och liknande produkter. Länsstyrelser, kommuner och Polismyndigheten har till exempel tillsynsansvar över handeln med tobak och liknande produkter på försäljningsställen. När kommuner utövar tillsyn, har de det ansvar som en marknadskontrollmyndighet har enligt artiklarna 11.1–11.3, 11.5–11.7 och 11.9, 16.1–16.5, 17–19 i EU:s marknadskontrollförordning.

Konsumentverket utövar tillsyn över marknadsföringen av dessa varor och produkter. Livsmedelsverket har ett visst tillsynsansvar över snus och tuggtobak.

Kommande förändringar i rättsakter

Regeringen har beslutat om en lagrådsremiss med nya krav på upphettade tobaksvaror. I lagrådsremissen föreslår regeringen att LTLP ändras så att det införs ett förbud mot karakteristisk smak på upphettade tobaksvaror samt att vi får möjlighet att ta fram föreskrifter som reglerar krav på informationstexter och hälsovarningar för dessa produkter. Tidigare har det funnits undantag från vissa krav för upphettade tobaksvaror som i och med detta upphävs. Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 maj 2024. Det innebär att nya föreskrifter ska tas fram, att befintliga föreskrifter ska revideras, samt att information i våra vägledningar som berör tillverkare och importörer av dessa produkter behöver ändras.

Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att se över vissa frågor inom alkohol- och tobaksområdet och därtill närliggande frågor, samt att analysera behovet av förändringar och förtydliganden av regelverken. *Utredningen om lustgas och vissa frågor inom alkohol- och tobaksområdet* ska bland annat omfatta behov av skärpta produktkrav för tobaksfria nikotinprodukter och avgiftsfinansiering av tillsynen av tobak och nikotinprodukter. Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2024. Detta kan innebära framtagande eller revidering av föreskrifter och information som berör tillverkare och importörer av dessa produkter.

3. Omvärldsbevakning och marknadsanalys

Folkhälsomyndigheten arbetar systematiskt med omvärldsbevakning av tobaksvaror och likande produkter. Vi bevakar bland annat marknaden och dess utveckling, ny lagstiftning och politiska policyer. Det gör vi både nationellt som

internationellt. Dessutom hanterar vi tips och underrättelser som kommer in om produkter som inte följer reglerna.

Vi analyserar också den kunskap och information som vi inhämtar från omvärldsbevakningen. Syftet är att analysen ska fungera som stöd när vi prioriterar och planerar vår marknadskontroll, samt hjälpa oss att vara än mer proaktiva i detta arbete.

Marknadstrender

Det finns krav på att tillverkare och importörer ska rapportera in uppgifter om e-cigarett, tobaksvaror och örtprodukter för rökning som är avsedda att tillhandahållas konsumenterna på den svenska marknaden till Folkhälsomyndigheten. Denna rapporteringsskyldighet gör det möjligt för oss att följa trender och få kännedom om de olika produkttyperna som tillhandahålls på den svenska marknaden.

E-cigarett

I produktkategorin e-cigarett ingår dels e-cigarett för både engångsbruk och laddnings- och påfyllningsbara, dels delar till dessa produkter samt påfyllningsbehållare innehållande nikotin som kan användas för att fylla på en e-cigarett.

Produktkategorin e-cigarett fortsätter att öka på den svenska marknaden. Till och med november 2023 hade vi fått in sammanlagt 29 414 produktanmälningar från tillverkare och importörer av e-cigarett. Det innebär att det totala antalet produkter som i dag tillhandahålls på den svenska marknaden har ökat med 4 135 från föregående års 25 279 produkter. Sedan mitten av 2021 har andelen produktanmälningar av e-cigarett för engångsbruk ökat kraftigt i förhållande till övriga produkttyper inom kategorin e-cigarett. I november 2023 uppgick denna andel till cirka 30 procent av samtliga e-cigarett som tillhandahålls på den svenska marknaden.

Enligt *lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter* ska skatt betalas enligt fasta skattesatser per liter vätska som innehåller nikotin. De årliga skatteintäkterna enligt *Beräkningskonventioner 2023* (En rapport från skatteekonomiska enheten i Finansdepartementet) visar att de faktiska och prognostiserade intäkterna från nikotinhaltiga produkter har legat stabilt under åren 2021–2023.

Tobaksvaror

Tobaksvaror omfattar samtliga produkter som innehåller tobak och som kan förbrukas.

Även produktkategorin tobaksvaror ökar på den svenska marknaden. Till och med november 2023 hade vi fått in sammanlagt 2 202 produktanmälningar från tillverkare och importörer av tobaksvaror. Det innebär att det totala antalet

produkter som i dag tillhandahålls på den svenska marknaden har ökat med 62 från föregående års 2 140 produkter. Under de senaste tre åren är det främst tobaksvaror för användning i munnen (tobakssnus) som har ökat i såväl antal som andel, och uppgår nu till cirka 25 procent av samtliga rapporterade tobaksvaror. Som tidigare år är det fortfarande cigarrer och cigariller som utgör den största andelen av de rapporterade tobaksvarorna, cirka 50 procent.

Uppgifter från spårbarhetssystemet av tobaksvaror visar att antalet förpackningar som tillhandahållits på den svenska marknaden från januari till oktober 2023 har minskat jämfört med samma period 2022. Detta gäller för såväl cigaretter (175 miljoner 2023, 209 miljoner 2022) som rulltobak (1,5 miljoner 2023, 2,4 miljoner 2022).

Enligt *lagen (1994:1563) om tobaksskatt* ska skatt betalas för tobaksvaror och de förbrukade kvantiteterna av tobaksvaror kan beräknas utifrån intäkterna från tobaksskatten. De årliga skatteintäkterna enligt *Beräkningskonventioner 2023* (En rapport från skatteekonomiska enheten i Finansdepartementet) visar att de faktiska och prognostiserade kvantiteterna av tobaksvaror har minskat när det gäller tobaksvaror för rökning, och att de är oförändrade när det gäller rökfria tobaksvaror.

Örtprodukter för rökning

Örtprodukter för rökning omfattar främst örtcigaretter, örtblunts och örtwraps samt olika typer av örtblandningar för rökning.

Produktkategorin örtprodukter för rökning ökar också på den svenska marknaden. Till och med november 2023 hade vi fått in sammanlagt 164 produktanmälningar från tillverkare och importörer av örtprodukter för rökning. Det innebär att det totala antalet produkter som i dag tillhandahålls på den svenska marknaden har ökat med 39 från föregående års 125 produkter. Bland dessa produkter anser vi dock att det finns produkter som är felaktigt rapporterade som örtprodukter för rökning, exempelvis nikotinkräm.

Det finns inget krav på rapportering av försäljningsvolymerna av örtprodukter för rökning. Vi har inte heller några andra uppgifter om försäljningsvolymerna för dessa produkter.

Marknadskännedom

Antal tillverkare och importörer

I november 2023 var antalet tillverkare och importörer som anmält eller rapporterat att de tillhandahåller e-cigaretter, tobaksvaror och örtprodukter för rökning 612, 123 och 17.

- E-cigarett: 612 anmälare

Det är en ökning från 544 anmälare sedan årsskiftet (12,5 procent). Knappt 5 procent av dessa företag är från Sverige. Den typiska anmälaren är ett småföretag eller medelstort företag från tredje land som tillverkar e-cigarett.

- Tobaksvaror: 123 rapportörer

Det är en marginell ökning från 119 anmälare sedan årsskiftet. Cirka en fjärdedel av dessa företag är från Sverige. Den typiska rapportören är ett småföretag eller ett medelstort företag från tredje land som tillverkar tobaksvaror. Uppgifter från spårbarhetssystemet för tobaksvaror visar att under 2023 var sju tillverkare och importörer som tillhandahållit cigarett och sex tillverkare och importörer som tillhandahållit rulltobak.

- Örtprodukter för rökning 17 rapportörer

Det är en marginell ökning från 16 rapportörer sedan årsskiftet. Två av dessa rapportörer var svenska importörer. Den typiska rapportören är ett stort företag från tredje land som tillverkar örtprodukter för rökning.

Antal försäljningsställen

För att bedriva detaljhandel med e-cigarett krävs en anmälan antingen till kommunen eller till Folkhälsomyndigheten. Antalet detaljhandlare som anmält försäljning av e-cigarett till sin kommun var 1 287 år 2021, vilket är en ökning på strax över 20 procent från föregående år (1 043). I november 2023 var det 34 företag som registrerat att de bedriver gränsöverskridande distansförsäljning med e-cigarett.

För att bedriva detalj- eller partihandel med tobaksvaror krävs ett tillstånd från kommunen. I november 2023 fanns cirka 7 770 tillstånd för detaljhandel med tobaksvaror, och strax under 110 tillstånd för partihandel. Detta är en liten ökning jämfört med samma period föregående år (7 723 respektive 101). Det var fyra utländska näringsidkare som hade registrerat och bedriver gränsöverskridande distansförsäljning med tobaksvaror i november 2023.

Det finns inget krav i LTLP på anmälan eller tillstånd för att bedriva detaljhandel med örtprodukter för rökning. Det innebär att vi inte har några uppgifter om antalet näringsidkare som tillhandahåller dessa produkter. Vi har inte heller kunnat identifiera någon annan instans som har tillgång till dessa uppgifter.

Konsumtionsmönster

Uppgifter om konsumtionen av e-cigarett och tobaksvaror är hämtade från den nationella folkhälsoenkäten *Hälsa på lika villkor* som utförs av Folkhälsomyndigheten. Siffrorna kommer från den senaste undersökningen som genomfördes 2022.

År 2022 uppgav 1,7 procent av den vuxna befolkningen att de använder e-cigarett med nikotin. Det dagliga bruket låg på 0,4 procent. Det är främst personer i åldersgruppen 16–29 år som använder e-cigarett, 6,8 procent bland kvinnor och 4,0 procent bland män.

Andelen vuxna som röker tobak dagligen har minskat sedan 2004. År 2022 uppgav 5,8 procent att de röker dagligen, 6,3 procent bland kvinnor och 5,3 procent bland män. Även andelen vuxna som röker ibland har minskat och uppgick år 2022 till 4,5 procent. Det finns fortfarande skillnader i daglig rökning mellan olika grupper baserat på till exempel kön, utbildningsnivå och sysselsättning. Lägst andel daglig rökning står åldersgruppen 16–29 år för. Dock står denna åldersgrupp för den högsta andelen som röker ibland, 8,1 procent.

År 2022 uppgav 18,5 procent av männen och 4,2 procent av kvinnorna att de använder tobakssnus dagligen. Det var 3,1 procent som uppgav att de använder tobakssnus ibland, vanligast är det i åldersgruppen 16–29 år, 3,3 procent. Användning av tobakssnus, dagligen eller ibland, är vanligast bland män i alla åldersgrupper. Högst andel som använder tobakssnus finns i åldersgruppen 30–64 år.

Hot, risker och möjligheter i samband med ny teknik

Folkhälsomyndigheten ser idag inga hot, risker och möjligheter i samband med ny teknik gällande tobaksvaror, e-cigarett eller örtprodukter för rökning inom det tillsyns- och marknadskontrolluppdrag som vår myndighet har.

4. Riskbaserad metod

Hur vi gör urvalet av produkter

Folkhälsomyndighetens tillsyn och marknadskontroll av tobak och liknande produkter utförs utifrån ett riskbaserat urval. Vår kontroll fokuserar på de ekonomiska aktörer och produkter där sannolikheten för bristande efterlevnad och konsekvenserna av det är stora. Syftet med den riskbaserade metoden är att använda resurserna där behovet av kontroll är som störst och där kontrollen ger mest effekt. Det innebär att vi analyserar och värderar information om de produkter och aktörer som omfattas av vår kontroll, så att vi kan styra urvalet och prioritera aktiviteterna inom marknadskontrollen. Urvalet gör vi utifrån en sammanvägd riskbedömning av de avvikelser som framkommer när vi granskar produkter, och de tips och underrättelser som vi får in från allmänheten och andra myndigheter samt vår egen omvärldsbevakning och marknadsanalys.

Nya ekonomiska aktörer och nya produkter kan till exempel innebära en högre risk. Även andra faktorer kan påverka urvalet av produkter och tillsynsobjekt, till exempel inrapporterade uppgifter om produkternas ingredienser och försäljningsvolymerna samt eventuella brister vid tidigare kontroller. Vi prioriterar ofta produkter som har hög marknadsandel.

När det gäller urvalet av produkter som vi ska kontrollera gör vi alltid en bedömning av om produkten utgör en allvarlig risk för människors hälsa och säkerhet, det vill säga hur skadlig produkten är för konsumenterna.

För vissa produkttyper, som cigaretter och rulltobak, kan vi använda data från spårbarhetssystemet för att se vilka märken som säljs mest på den svenska marknaden. Även kommunernas beslut efter tillsyn som visar på brister hos produkter bidrar till hur vi planerar våra tillsyns- och marknadskontrollaktiviteter. Kommunerna har god lokalkännedom, vilket är en fördel vid kontroll av produkter som tillhandahålls på marknaden inom kommunens gränser. Även de underrättelser om brister hos produkter eller ekonomiska aktörer som vi får in från andra myndigheter och allmänheten kan leda till att vi inleder marknadskontroll.

All tillsyn och marknadskontroll är dock inte riskbaserad. Tillsyn av aktörernas årliga rapportering är till exempel i huvudsak inte riskbaserad, utan riktar främst in sig på att samla in uppgifter om försäljning. Sådana uppgifter kan sedan analyseras och användas för att identifiera de ekonomiska aktörer som bryter mot reglerna.

Vilka kontrollmetoder vi använder

Det är omständigheterna och behovet i det enskilda ärendet som avgör vilken kontrollmetod vi använder vid tillsyn och marknadskontroll av tobak och liknande produkter. De fyra kontrollmetoder vi använder utgår från registrerade uppgifter, spårbarhetsregistret, löpande kontroll och laboratorieanalyser. Vid kontroll av produkter med karaktäristisk smak bistår EU-kommissionens oberoende expertpanel.

Registerbaserad kontroll av inrapporterade uppgifter om ingredienser och dess kvantiteter, försäljningsvolym och förekomst av förbjudna substanser med mera utförs löpande via EU-kommissionens gemensamma webbportal EU-CEG. Vi använder även ett eget system för produktkontroll (PKS) för att kontrollera vissa uppgifter om tobak och liknande produkter som rapporteras in av tillverkare och importörer.

Inom området **spårbarhet** registreras och spåras tobaksvaror som ingår i leveranskedja av tillverkare, importörer, distributörer och partihandlare i spårbarhetssystemet.

Vi utför **löpande kontroll** av tobak och liknande produkter genom att köpa in och begära in produkter eller fotografier av produkter för att kontrollera märkning och förpackning (produktpresentation, hälsovarningar, spårbarhets- och säkerhetsmärkning och medföljande information). Vi kontrollerar även produkter vid platsbesök hos tillsynsobjektet.

Vi utför **laboratorieanalyser** av produkter i syfte att kontrollera att produkter som tillhandahålls på den svenska marknaden uppfyller kraven när det gäller innehåll. Vid sådana analyser kontrollerar vi exempelvis förekomsten av förbjudna ämnen,

nikotinhalt och vätskevolym. Sådana analyser utförs av ackrediterade laboratorier oberoende från tobaksindustrin.

För att bedöma **karaktéristisk smak**, kan vi använda en gemensamt beslutad ordning inom EU för att bedöma om cigaretter och rulltobak har karaktéristisk smak. EU-kommissionen har inrättat en oberoende rådgivande panel, med en teknisk grupp som gör sensoriska och kemiska analyser av produkterna. Gruppen bistår medlemsstaterna och kommissionen för att avgöra om produkterna har en karaktéristisk smak.

Information om genomförda kontroller samt testresultat registreras i ICSMS (EU-kommissionens system för information och kommunikation för marknadskontroll).

5. Planerade tillsyns- och marknadskontrollaktiviteter

Under 2024 planerar Folkhälsomyndigheten att bedriva tillsyn och marknadskontroll av tobak och likande produkter utifrån de prioriterade områdena som anges i *Nationell strategi för marknadskontroll 2022–2025*: Utveckling av omvärldsbevakning och marknadsanalys, Effektivare kontroll av e-handel, Förbättrad metodutveckling, Anpassning till ny teknik, Utökad samarbete med Tullverket, Utökad samarbete mellan marknadskontrollmyndigheter, Utökad samarbete med andra medlemsstater inom EU, Utbildnings- och informationsinsatser och Öka kunskapen hos barn och unga.

5.1 Utveckling av omvärldsbevakning och marknadsanalys

Vi utvecklar våra metoder för att ytterligare stärka vår omvärldsbevakning under 2024 och förbättra förutsättningarna för verksamheten genom en god förståelse för de förändringar som sker i omvärlden och det sammanhang vi verkar i. Vi kommer att analysera den information om tobak och liknande produkter som vi fick in 2023, följa utvecklingen på området samt bevaka nya produkter som kan fungera som inkörsport för barn och unga.

Under 2023 tog Folkhälsomyndigheten fram ett grundläggande stöd för en systematisk omvärldsbevakning som omfattar planering, inhämtning av information, relevansbedömning, värdering och uppföljning. Vi har även inrättat ett internt omvärldsnätverk som ska stödja omvärldsbevakningen på en övergripande nivå så att den skapar nytta i organisationen, främst genom att utveckla och förvalta gemensamma arbetssätt och strukturer.

5.2 Effektivare kontroll av e-handel

Utvecklingen inom digitaliserings- och handelsområdet går i en allt snabbare takt och ger upphov till nya handels- och konsumtionsmönster. Våra kontrollmetoder av internetförsäljning av tobak och likande produkter måste därför effektiveras för att möta nya beteenden. Många e-handlare saknar dessutom grundläggande kunskap om lagstiftning och krav, vilket medför en ökad risk för överträdelser.

En stor del av marknadskontrollen under 2024 kommer att bestå av kontroll av tobak och liknande produkter som tillhandahålls via e-handel. Vi initierar löpande ärenden utifrån ett riskbaserat urval. Vår ambition är att ytterligare stärka samarbetet med Tullverket för att få kännedom om importerade produkter som uppvisat brister. Genom detta kan vi rikta vår kontroll av e-handel mot potentiellt farliga produkter, och därigenom använda resurserna på ett effektivt och ändamålsenligt sätt.

5.3 Förbättrad metodutveckling

Vi kommer att arbeta med att förbättra tillsynprocessen, ta fram stöddokument, samt mallar och rutiner för registerbaserad tillsyn. Målet med detta arbete är att säkerställa en enhetlig, effektiv och rättssäker tillsyn och marknadskontroll av tobak och liknande produkter. Under 2024 kommer vi dessutom initiera ett myndighetsövergripande arbete med att utvärdera vår tillsynsmetodik. Arbetet syftar till att stärka vår verksamhet inom tillsyn och marknadskontroll inom alla områden där vi har ett tillsynsansvar.

Vi planerar även att internutbilda personal inom EU:s informations- och kommunikationssystem för marknadskontroll, ICSMS. Målet är att öka och optimera vårt användande av systemet och effektivisera vår kontroll.

5.4 Anpassning till ny teknik

Vi bevakar kontinuerligt nya tobaksvaror och nikotinprodukter. Vad gäller ny teknik i dessa varor har vi dagsläget inte identifierat ett behov av att anpassa vår marknadskontroll.

Under 2024 kommer vi att utvärdera användningen av digitala sökmotorer, så kallade ”webcrawlers”, för att mer effektivt kartlägga marknaden för tobaksvaror och nikotinprodukter och identifiera produkter med brister.

Vi kommer också att undersöka möjligheten att få till ett stadigvarande samarbete med ett laboratorium för att möjliggöra löpande analys av de tobaks- och nikotinprodukter som ingår i vår tillsyn och marknadskontroll.

5.5 Utökat samarbete med Tullverket

Vi har under året kontrollerat och agerat på ett stort antal produkter som Tullverket har underrättat oss om. Vi kommer även fortsättningsvis att prioritera kontroll av ekonomiska aktörer och produkter på initiativ av Tullverkets underrättelser. Under 2024 kommer vi att utveckla samarbetet genom att ta fram ett stöd för vilka uppgifter vi behöver för att kunna hantera underrättelser om tobak och liknande produkter optimalt. Målet är att samarbetet mellan myndigheterna ska vara så effektivt som möjligt och förhindra att produkter med brister övergår till fri omsättning i Sverige.

5.6 Utökat samarbete mellan marknadskontrollmyndigheter

Vi samarbetar i vårt tillsyns- och marknadskontrollsuppdrag med andra myndigheter inom landet och deltar i följande nationella samarbeten:

- Marknadskontrollrådets olika arbetsgrupper – samverkan och erfarenhetsutbyte som syftar till att stärka såväl Folkhälsomyndigheten som den svenska marknadskontrollen.
- Tullforum – samverkan om tullrelaterade frågor som syftar till att stärka samarbetet med Tullverket
- SLATT-nätverket – samverkan med Sveriges Länsstyrelser för erfarenhetsutbyte och kompetenshöjning som syftar till att utforma tydlig, rättssäker och effektiv tillsyn och marknadskontroll av tobak och liknande produkter.
- Läkemedelsverket – samarbete om analys av innehåll i e-cigarett.

Vi deltar också vid olika sammanträden för kontinuerligt erfarenhetsutbyte och bredare samverkan med följande myndigheter: Polismyndigheten, länsstyrelser, kommuner, Skatteverket, Konsumentverket, Ekobrottsmyndigheten, Tullverket och Kemikalieinspektionen.

5.7 Utökat samarbete med andra medlemsstater

Folkhälsomyndigheten deltar i olika internationella samarbeten om tillsyn och marknadskontroll av tobak och liknande produkter:

- Expert Group on Tobacco Policy – samarbete om politik och lagstiftning för tobakskontroll mellan EU-kommissionen och medlemsstaterna.
- Subgroup on Electronic Cigarettes – samarbete om e-cigarett mellan EU-kommissionen och medlemsstaterna.
- Subgroup on Ingredients – samarbete om ingredienser i tobak och liknande produkter mellan EU-kommissionen och medlemsstaterna.
- Subgroup on Traceability and Security Features – samarbete om spårbarhet- och säkerhetsmärkning av tobaksvaror mellan EU-kommissionen och medlemsstaterna.
- WHO Tobacco Control – globalt samarbete om WHO:s ramkonvention om tobakskontroll som syftar till att skydda barn och vuxna mot att skadas och dö av tobaksbruk.

Målet med dessa samarbeten är erfarenhetsutbyte och kompetenshöjning.

Folkhälsomyndigheten deltar också i Joint Action on Tobacco Control 2 (JATC2) och har representanter i två arbetsgrupper, WP5 och WP7. JATC är ett samarbete mellan EU-kommissionen och EU:s medlemsstater med det övergripande målet att ge stöd för genomförandet av tobaksproduktdirektivet i alla EU:s medlemsstater. JATC pågår under 2023 och 2024.

Under 2024 planerar vi dessutom följande internationella samarbeten:

- Sikkerhedsstyrelsen i Danmark – samarbete för att utbyta kunskap och erfarenheter om tillsyn och marknadskontroll av tobak och liknande produkter.
- Möten om spårbarhet och säkerhetsmärkning – delta i möte arrangerat av EU-kommissionen samt anordna möte med EU:s medlemsstater för att utbyta kunskap och erfarenheter av tillsyn och marknadskontroll inom spårbarhet och säkerhetsmärkning.
- Nordiskt tillsynsmöte - anordna eller delta i möte med övriga nordiska länder gällande tillsyn och marknadskontroll av tobak och nikotinprodukter för kunskap- och erfarenhetsutbyte.
- WHO Tobacco Control – besök hos WHO i Danmark för kompetenshöjning om WHO:s arbete med att samordna kontroll av tobak och nikotinprodukter i Europa såväl som globalt.
- CASP (coordinated activities on the safety of products) – delta i EU-kommissionens samordnade aktiviteter i ett projekt om analys av innehåll e-cigarett för engångsbruk.

5.8 Utbildnings- och informationsinsatser

Folkhälsomyndigheten informerar löpande berörda ekonomiska aktörer om bland annat nya eller förändrade avgifter, årlig rapportering med mera. Vi omarbetar och målgruppsanpassar information om regler för tillverkning, handel och hantering av tobak och liknande produkter.

Ett utökat marknadskontrolluppdrag kommer att kräva mer resurser när det gäller informationsinsatser riktade mot berörda ekonomiska aktörer för att öka deras kunskap om det nya regelverket och informera om Folkhälsomyndighetens marknadskontrollansvar på området. Under 2024 planerar vi att utveckla vår webbplats med information om vår marknadskontroll. Vi kommer också att publicera beslut som rör produkter som inte får tillhandahållas på marknaden.

För att höja kompetensen hos medarbetare som arbetar med tillsyn och marknadskontroll av tobak och liknande produkter deltar vi i olika nationella konferenser, till exempel en samverkanskonferens med länsstyrelser, Drogfokus och Förebygg.nu om alkohol, narkotika, doping, tobak och spel (ANDTS).

Vi anordnar också själva informationsmöten i bland annat spårbarhet av tobaksvaror i sekundära databasen för att förbereda olika aktörer inför kommande ändringar. Under början av 2024 planerar vi att hålla ett eller flera informationsmöten för ekonomiska aktörer inför att alla tobaksvaror kommer att omfattas av reglerna om spårbarhet från den 20 maj 2024, samt om upphandlingen av ny id-utfärdare.

5.9 Öka kunskapen hos barn och unga

Vi bedriver ett brett förebyggande arbete kopplat till tobak och nikotinprodukter. Att skydda barn och unga mot eget eller andras skadliga bruk är särskilt viktigt. Vi sammanställer, analyserar och förmedlar kunskap för att förebygga skador och andra negativa konsekvenser som orsakas av tobak och nikotinprodukter.

5.10 Folkhälsomyndighetens övriga planerade tillsyns- och marknadskontrollaktiviteter

Karaktäristisk smak i tobaksvaror för rökning

Cigaretter och rulltobak med karaktäristisk smak får inte tillhandahållas på den svenska marknaden. Vi kommer under 2024 att kontrollera att cigaretter och rulltobak med karaktäristisk smak inte säljs på den svenska marknaden.

Innehåll och utformning av e-cigaretter

Tillverkare och importörer av e-cigaretter ansvarar för att produkterna uppfyller kraven på innehåll och utformning. Det finns till exempel bestämmelser om högsta tillåtna mängd vätska som dessa produkter får innehålla, övre gräns för nikotinhalt, och förbud mot vissa tillsatser. Vi kommer att utföra lämpliga kontroller under 2024 av produkters egenskaper genom dokumentkontroll, fysisk granskning av produkter samt laboratorieanalys av innehållet.

Anmälnings- och rapporteringsskyldighet för tobak och liknande produkter

Tillverkare och importörer av tobaksvaror, örtprodukter för rökning, e-cigaretter och påfyllningsbehållare ska lämna uppgifter bland annat om produkternas ingredienser och ingrediensernas kvantiteter till Folkhälsomyndigheten. Tillverkarna och importörerna ska även årligen lämna in uppgifter om bland annat sina försäljningsvolymerna. Under 2024 kommer vi att kontrollera delar av innehållet i de uppgifter som vi får in om tobaksvaror, e-cigaretter och påfyllningsbehållare.

Märkning och förpackning för tobak och liknande produkter

Förpackningar till tobaksvaror, örtprodukter för rökning och e-cigaretter ska förses med korrekt märkning och medföljande information. Vi kommer under 2024 att kontrollera så kallad produktpresentation, hälsovarningar, spårbarhetsmärkning och medföljande information på dessa produkter. Från 20 maj 2024 omfattas även andra tobaksprodukter än cigaretter och rulltobak av reglerna om säkerhetsmärkning. Vi kommer kontrollera att styckförpackningar till tobaksvaror är försedda med säkerhetsmärkning, och att de uppfyller kraven i föreskriften om säkerhetsmärkning. Vi kommer även att uppdatera vår hemsida med de nya säkerhetsmärkningarna som finns på den svenska marknaden.

Spårbarhet av tobaksvaror

Styckförpackningar till cigaretter och rulltobak ska vara försedda med en spårbarhetsmärkning som gör det möjligt att identifiera, spåra och söka fram varorna genom hela leveranskedjan. Från 20 maj 2024 omfattas även övriga tobaksvaror om reglerna om spårbarhet. Vi kommer kontrollera att styckförpackningar till tobaksvaror är försedda med unik identitetsmärkning och att uppgifterna i märkningen är korrekta.

Anmälningsskyldighet för tobaksfria nikotinprodukter

Tillverkare och importörer ska anmäla alla tobaksfria nikotinprodukter som de avser att tillhandahålla konsumenterna på marknaden till Folkhälsomyndigheten. Produktanmälan ska bland annat innehålla uppgifter om ingredienser i produkten och information om nikotindoser och nikotinuptag vid konsumtion. Vi kommer att kontrollera att tobaksfria produkter som tillhandahålls konsumenterna på marknaden är anmälda till oss och att anmälan uppfyller kraven på utformning

Märkning och förpackning för tobaksfria nikotinprodukter

Förpackningar till tobaksfria nikotinprodukter ska förses med bland annat en innehållsdeklaration och en hälsovarning. Folkhälsomyndigheten kommer att kontrollera att förpackningar till tobaksfria nikotinprodukter är försedda med hälsovarningarna och en innehållsdeklaration som uppfyller kraven på utformning, samt att märkningen inte innehåller otillåten produktpresentation. Vi kommer även att kontrollera att uppgifterna i innehållsdeklarationen överensstämmer med de uppgifter som finns i produktanmälan samt utföra laboratorieanalyser av innehållet i produkterna.

Folkhälsomyndigheten kan även vid behov, exempelvis med anledning av underrättelser som vi får in, komma att kontrollera produkter och områden som inte nämns här i texten.

6. Resurser

Budget (årlig budget, exklusive personalkostnader)

Folkhälsomyndighetens budgeterade kostnad för marknadskontroll uppgår sammantaget till 800 000 kronor under 2024. Detta omfattar kostnader för inköp och analys av produkter (tobaksvaror, örtprodukter för rökning och e-cigaretter) på 500 000 kronor samt resekostnader på 300 000 kronor.

Personal (antal årsarbetskrafter)

Under 2024 planerar Folkhälsomyndigheten att avsätta motsvarande 3 årsarbetskrafter för arbetet med marknadskontroll av tobak och liknande produkter.

I uppskattningen av antalet årsarbetskrafter ingår omvärldsbevakning, marknadsanalys, planerade marknadskontrollaktiviteter, reaktiv kontroll med anledning av inkomna underrättelser samt hantering av inkomna frågor från företag, allmänhet och andra intressenter.